

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14740426>

ARAB ADABIYOTIDA ANTARA IBN SHADDODNING ASARLARINI QIYOSIY TAHLILI, HOZIRGI KUNDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Begmamatov A‘zamjon Boymurod o‘g‘li

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti o‘qituvchisi

***Annotatsiya:** Ushbu maqola Johiliyat davrining arab adabiyotiga ta‘siri va uning rivojlanishidagi ahamiyatini o‘rganadi. Shuningdek maqolada, bu davr she‘riyati, muallaqotlar va ularning ijtimoiy ahamiyati yoritiladi. Antara ibn Shaddadning qahramonlik va muhabbatga oid asarlari, ularning ifodalari, qabila hayoti va urf-odatlarini aks ettirishdagi roli, shuningdek, shoirning asarlarini zamonaviy jamiyatda tolerantlik va bag‘rikenglik g‘oyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati ko‘rsatiladi.*

***Kalit so‘zlar:** Johiliyat davri, she‘riyat, muallaqotlar, qabila madaniyati, ijtimoiy ahamiyat, urf-odatlar, insoniy his-tuyg‘ular, tolerantlik.*

Arab adabiyoti turli davrlarda rivojlanib kelgan bo‘lib, uning shakllanishi uzoq yillarga cho‘zilgan. Arab adabiyoti ildizlari Islomdan oldingi davrlarda, asosan Johiliyat davri bilan bog‘lanadi. Bu davrda arab adabiyoti og‘zaki shaklda bo‘lib, arab qabilalari o‘rtasida keng tarqalgan. She‘riyat bu davrning asosiy adabiy janri edi, chunki qabila hayoti va urf-odatlari she‘riy shaklda ifoda etilgan. Qabila shoirlari o‘z she‘rlari orqali qabila sharafini himoya qilishgan, dushmanlarini tanqid qilishgan.

Muallaqot – arab adabiyotining oltin davri hisoblangan johiliyat davri shoirlarining eng yuksak va betakror asarlari majmuasidir. Bu qasidalar bir necha sabablarga ko‘ra o‘sha davrning eng qimmatli san‘at asari deb hisoblangan: ular nafaqat estetik yuksaklikka ega bo‘lib, balki mazmun jihatidan ham arab qabilalarining madaniyati, urf-odatlari va hayot tarzi haqida chuqur tasavvur beradi. Shoirlar

Muallaqot qasidalarida vatanga sadoqat, sevgiga bag'ishlangan sog'inch, jang va jasorat, tabiatning o'zgacha manzaralari hamda hayotning falsafiy talqinlarini badiiy mahorat bilan ifodalaganlar.

Muallaqot she'rlari Ka'ba devorlariga osib qo'yilishi bu qasidalar e'tirof etilganligi va xalq tomonidan yuksak qadrlanganini bildiradi. Ularning devorlarga ilinganligiga qaramay, o'sha davrda bu she'rlarni yoddan aytib yurish keng tarqalgan bo'lib, bu asarlar arab tilining ohangdorligi va badiiy jihatdan takomiliga yuksak e'tibor qaratilganligini ham ko'rsatadi.

Qasidalar shakliiy tuzilishi jihatidan uzun va murakkab edi: har bir she'r o'zining o'ta nozik qafiya tizimiga ega bo'lib, u misralar orasida ritmik va qofiyaviy uyg'unlikni ta'minlab turar edi. Odatda qasidalar kirish qismida shoirning yurt va mahbubaga bo'lgan muhabbati, cho'l manzaralari, jang va jasoratdan so'z ochar, keyingi qismlarda esa umumiy mavzudan asosiy g'oyaga o'tar edi.

Bu mashhur qasidalar orasida Imru'l Qays, Antara ibn Shaddad va Zuhayr ibn Abi Sulma kabi shoirlarining asarlari alohida ajralib turadi. Masalan, Imru'l Qays she'rlarida sevgi va shaxsiy hissiyotlar yuksak badiiylik bilan tasvirlangan bo'lsa, Antara ibn Shaddadning qasidalarida jangchi shoirning jasorati, erkinlikka bo'lgan intilishi va vatanga muhabbati yorqin ifoda topgan. Shu bilan birga, Zuhayr ibn Abi Sulma o'z qasidalarida hayot falsafasi, ezgulik va axloqiy qadriyatlarni tarannum etgan. Muallaqot qasidalarining ana shu qirralari ularga o'z davrida yuksak maqom berib, arab adabiyotining asriy qadriyatlarini shakllantirgan.

Asarlar nafaqat arab xalqlarining, balki umuminsoniy qadriyatlarni yuksak ehtirom bilan ko'rsatib bera olgan shoirlik mahoratining namunasi. Shu boisdan ham Muallaqot o'sha davrning eng boy merosi sifatida bizgacha yetib kelgan va hozirgi kunda ham arab adabiyoti va madaniyatining bebaho boyligi hisoblanadi. Bu davrda she'riyat faqat qabilalarning o'zaro raqobati yoki dushmanlarini tanqid qilish bilan cheklanmagan, balki tabiatning go'zalligi, muhabbat va insoniy his-tuyg'ularni ham o'z ichiga olgan. Antara ibn Shaddad o'zining qahramonlik va sevgi mavzularini

birlashtirgan she'rlari bilan mashhur edi, u sevgi va jasoratni bir butun sifatida tasvirlagan.

Antara ibn Shaddad arab adabiyotining eng yorqin yulduzlaridan biri bo'lib, u Johiliyat davri she'riyatining eng mashhur va ko'p eslanadigan shoirlaridan biri hisoblanadi. Uning ijodi nafaqat she'riy mahorati bilan balki, jasirati va mardligi bilan ham mashhurdir.

Uning hayoti arab xalqining qahramonlik afsonalarida va adabiy merosida alohida o'rin egallagan. U nafaqat mashhur shoir, balki chinakam jangchi va qahramon sifatida arab jamiyatida katta hurmatga sazovor bo'lgan. Uning hayoti murakkabliklar, ijtimoiy tengsizliklar va qiyinchiliklarga to'la bo'lgan bo'lsa-da, bu holatlar uni faqatgina kuchaytirgan va adabiyotda o'chmas iz qoldirgan.

Antara taxminan miloddan avvalgi VI asrda, Banu Abs qabilasida tug'ilgan. Uning otasi Shaddad qabila oqsoqollari orasida mashhur va nufuzli shaxs bo'lgan, ammo onasi Zabiba habashiy quldan bo'lgan. Onasining qullik maqomi sababli, Antara ham qabila ichida tug'ma tengsizlikka duch kelgan va aslida qullar safida turishga majbur bo'lgan. Ushbu ijtimoiy maqom unga ko'p og'riq keltirgan, lekin Antara o'z jasorati va iste'dodi bilan bu holatni yengib o'tishga muvaffaq bo'lgan.

Antara ibn Shaddadning hayoti haqidagi aniq tarixiy ma'lumotlar mavjud emas, lekin afsonalarga ko'ra, u qariyb 90 yoshga kirganida jangda halok bo'lgan. Uning o'limi haqida turli xil rivoyatlar mavjud, lekin u o'z hayotini oxirigacha jangchi va qahramon sifatida o'tkazganligi ma'lum.

Shoir o'zining jasorati, ijtimoiy to'siqlarga qarshi kurashi va muhabbati bilan arab madaniyatida unutilmas iz qoldirdi. Uning ijodi arab adabiyoti tarixida alohida o'rin egallaydi va u arab xalqi orasida jasorat, sevgiga sodiqlik va erkinlik ramzi sifatida eslanadi. Uning merosi nafaqat arab adabiyoti, balki umumiy insoniy qadriyatlar nuqtai nazaridan ham muhimdir. U o'z she'rlari orqali qahramonlik, sevgi va insoniy huquqlarni ifodalab, o'z davrining qiyinchiliklarini yenggan va adabiy dunyoga katta ta'sir ko'rsatgan shaxs sifatida tarixda qolgan.

Xulosa

Arab adabiyotining keng qamrovli merosi jamiyatni rivojlantirish, inson salomatligini yuksaltirish va tinchlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ushbu asarlar, o'z ichiga olgan g'oyalari orqali tolerantlik va bag'rikenglik g'oyalari ilgari suriladi, bu esa o'zaro hurmat va qadr-qimmatni kuchaytiradi. Shu bilan birga, bunday ijod, xalqlar o'rtasida madaniy aloqalarni mustahkamlashda, o'zaro hamfikirlik g'oyalarini ilgari surishga yordam beradi.

Shuningdek, adabiyot, ruhiy holatni mustahkamlovchi, insonlarning o'zaro muloqotini chuqurlashtiruvchi va ijtimoiy adolatni ta'minlovchi ma'naviy ozuqa hisoblanadi. Bu esa, ijtimoiy muammolarni hal qilishda, jamoatchilikni o'zaro hurmat va qo'llab-quvvatlashga undaydi. Bu jarayon, insonlarning bir-birini tushunishi va qabul qilishiga yordam berish orqali barqaror va tinch jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Arab adabiyotining bunday ijobiy ta'siri, jamiyatda har bir shaxsning roli va qadriyatini tan olishga yordam beradi. Insoniyat tarixida, adabiyot qanchalik o'zgarib borsa, inson ruhiyatining yuksalishi va salomatligini ta'minlashda yanada muhim o'rin egallaydi. Natijada, bu jarayon nafaqat badiiy yaratuvchanlikni, balki insonlar o'rtasida tinchlik va birdamlikni mustahkamlashga yordam beradi. Ushbu sohalarda yuksak ma'naviyatga erishish, nafaqat arab xalqi, balki, butun insoniyat uchun ahamiyatlidir, chunki u o'zaro aloqalarni kuchaytirish, tinch, adolatli va bag'rikeng jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M. A. S. Abdel Haleem. Arabic Poetry: Tradition and Modernity. - London: I.B. Tauris, 2010. – 224 b.
2. Johiliyat Davri - Rahmonov, T. (2005). Johiliyat davrining adabiyoti va uning asosiy xususiyatlari.
3. Salma Khadra Jayyusi. Arabic Literature: An Overview. - New York: Columbia University Press, 1992.